

УДК 81'373.161

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-2-22>

Віра КОТОВИЧ,

orcid.org/0000-0001-6370-8135

доктор філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри української мови

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *virako@ukr.net*

Ірина ПАТЕН,

orcid.org/0000-0001-8706-6149

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *irynapaten79@gmail.com*

МОВНИЙ ОБРАЗ ЛЮДИНИ В ПАРЕМІЙНОМУ СЕГМЕНТІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ: ЗООМОРФНА МЕТАФОРИЗАЦІЯ

Статтю присвячено окресленню особливостей об'єктивації мовного образу людини в пареміях, засвідчених у «Галицько-руських народних приповідках» Івана Франка, у контексті дослідження українських паремійних одиниць на засадах лінгвокогнітивного підходу. За допомогою методу словникових дефініцій проаналізовано основні значення базових складників фрейму (ознак тварин). Потім з урахуванням встановленого континууму експлікованих понять як стрижневих у семантиці зооморфних паремій виокремлено фрейми, що характеризують когнітивні моделі концептуальної метафоризації та концептуальної метонімізації, у яких ознака тварини є сферою-джерелом, а людина виступає як сфера-донор такого метафоричного уподібнення.

Мета статті – дослідити структуру мовного образу людини в паремійному сегменті української мови на основі когнітивних (зооморфних метафоричних та метонімічних) моделей.

Простежено засади об'єктивації колективної свідомості, пов'язаної з поняттям мовний образ людини, за допомогою того чи того фрейму, виявлено параметри кожного фрейму, окреслено чинники впливу на існування певного типу колективної свідомості і відповідно реалізації її у паремійних одиницях.

Описано ядерно-периферійну організацію зооморфної метафоричної номінації на основі якої маркується домінантна ознака тварини.

Встановлено, що зооморфна метафорика з проєкцією на риси характеру людини має виразно негативну аксіологічну спрямованість. Винятком у цьому ряді є образ коня, який об'єктивує переважно позитивні якості.

Підтверджено, що в ядерно-периферійній зоні зооморфної метафоричної номінації закріплюється певна домінантна ознака тварини. Так, хитра людина в зооморфній метафорі асоціюється здебільшого з лисом, лисицею; зла – із вовком, псом. Такі риси характеру людини, як брехливість, скупість, лінощі тощо мають своїми асоціатами ознаки різних представників тваринного світу.

Ключові слова: паремія, метафора, метафорика, зооморфна метафора, мовний образ, людина, фрейм.

Vira KOTOVYCH,

orcid.org/0000-0001-6370-8135

Doctor of Philology,

Head of the Department of Ukrainian Language

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) virako@ukr.net

Iryna PATEN,

orcid.org/0000-0001-8706-6149

Candidate of Philology, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) irynapat79@gmail.com

LINGUISTIC IMAGE OF A HUMAN IN THE PAREMIC SEGMENT OF THE LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD: ZOOMORPHIC METAPHORISATION

The article deals with outlining the features of the objectification of the linguistic image of a human in paroemias which are attested in Ivan Franko's «Galician-Rus folk tales», in the context of the research on Ukrainian paroemic units which are based on the linguistic-cognitive approach. Applying for the method of dictionary definitions, the main notions of the basic components of the frame have been analyzed. Then, taking into account the established continuum of explained concepts as core ones in the semantics of zoomorphic paroemias, the author has singled out the frames characterizing cognitive models of conceptual metaphorisation and conceptual metonymisation, in which the sign of the animal is the sphere-source, and the person (a male) acts as the sphere-donor of such a metaphorical simile.

The purpose of the article is to investigate the structure of the linguistic image of a person in the paremic segment of the Ukrainian language on the basis of cognitive (zoomorphic metaphorical and metonymic) models.

The researcher has traced the principles of the objectification of the collective consciousness which is associated with the concept of the linguistic image of a human with the help of one or another frame; identified the parameters of each frame; outlined the factors of influence on the existence of a certain type of collective consciousness and, accordingly, its implementation in paroemic units.

The author has described the nuclear-peripheral organization of the zoomorphic metaphorical nomination, on the basis of which the dominant feature of the animal is marked.

It has been established that zoomorphic metaphors projecting onto human character traits has a distinctly negative axiological orientation. An exception is the image of a horse which objectifies mostly positive qualities.

It has been confirmed that a certain dominant feature of the animal is fixed in the nuclear-peripheral organization of the zoomorphic metaphorical nomination. Thus, a cunning person in a zoomorphic metaphor is mostly associated with a fox; evil – with a wolf and a dog. Such human character traits as lying, stinginess, laziness, etc., have as their associates the signs of various representatives of the animal world.

Key words: *paremia, metaphor, metaphorical, zoomorphic metaphor, figure of speech, person, frame.*

Постановка проблеми. Тваринний світ є невід'ємною частиною культури всіх народів, тож його представники постають широко використовуваними референтами при побудові метафоричних номінацій. Зооморфний код культури, закріплюючись у лексиці та фразеології, концептуалізує риси характеру людини, її ставлення до інших людей, моральну сутність, інтелект та зовнішність, реалії довкілля тощо. З огляду на зазначене вивчення зооморфних метафор належить визнати важливим компонентом дослідження мовної картини світу.

Аналіз досліджень. Зооморфна метафора завжди привертала увагу лінгвістів. У наукових студіях В. Калько здійснено аналіз метафоричної взаємодії «свійська тварина – людина» на матеріалі українських паремій у контексті лінгвокогнітивного підходу. Встановлено сфери-донори

категоризації тваринного світу, аксіологічні маркери етносвідомості; домінуючу семантику зооморфних метафор (пейоративна емоційно-оцінна ознака, спрямована на пониження статусу адресата і пов'язана передовсім із рисами характеру, поведінковими стереотипами тощо) (Калько, 2016).

У статті О. Шалі проаналізовано зооморфні та вегетативні метафори в англомовному науковому дискурсі, окреслено культурно зумовлені лексичні одиниці, що детермінують світовідчуття англо-американської мовної спільноти, з'ясовано когнітивні механізми сутності наукових понять і явищ, простежено також етимологію й оцінний потенціал зооморфних і вегетативних метафор (Шаля, 2010).

Дослідження М. Петришин присвячено особливостям функціонування зоонімів у латинських

прислів'ях і приказках. Висвітлено зооморфну метафорику, на основі якої описано риси людини, що об'єктивують її емоційний стан і відчуття, дії тощо. Встановлено, що експресивно-оцінна метафора виявляє систему певних асоціацій та оцінок, пов'язаних з етнічною культурою носіїв мови (Петришин, 2015).

Стаття Х. Пірської присвячена розгляду метафоричних найменувань чоловіків та жінок у контексті їхніх фізичних і моральних якостей та характеристик. Проведено аналіз компонентів фреймів зооморфної метафори. Визначено основні метафоричні моделі на основі сфери-джерела та сфери-домена (Пірська, 2015).

На сучасному етапі в лінгвістичних дослідженнях метафоричність вважають невід'ємною частиною мислення людини, а метафору розглядають як важливий механізм, який дозволяє розуміти абстрактні поняття – результат і засіб когнітивної діяльності. Основною ідеєю когнітивного підходу до метафори є положення про те, що за її допомогою ми категоризуємо, концептуалізуємо, структуруємо і сприймаємо світ. На думку Дж. Лакоффа, категоризація у своїй сутності є продуктом людського досвіду та уяви, рухової активності та культури, з одного боку, з іншого – метафоричним перенесенням як способом ототожнення вигляду об'єкта або досвіду шляхом актуалізації одних властивостей та нейтралізації інших (Лакофф, 2004).

Зооморфна метафора – одна з найпоширеніших моделей метафоричної номінації, у якій будь-яка ознака тварини є сферою-джерелом, а людина виступає як сфера-донор такого метафоричного уподібнення. Зооморфна метафора є когнітивною проєкцією «образу» тварини на характеристику людини або реалії довкілля.

Упорядкування дібраного фактичного матеріалу ми проводимо на основі фрейму, що дає змогу зрозуміти механізми концептуалізації мовного образу людини в межах паремійного корпусу, установити внутрішню ієрархію цього поняття та побудувати його фреймову модель (сценарій).

Поняття фрейму пов'язують передусім зі сферою чи структурою знання про світ у будь-якій його ділянці. Усі вчені наголошують, що фрейм структурує знання про типізовані, стереотипні, тематично єдині ситуації або розглядають його як когнітивну модель, яка репрезентує знання й оцінки, пов'язані з конкретними, часто повторюваними ситуаціями (Ф. Унгерер, Х.-Й. Шмідт та ін.) (див. Коляденко, 2013: 140). Звідси випливає, що аналізоване поняття відображає знання, які відомі більшості членів суспільства і сприя-

ють легкому та швидкому впізнаванню фрейму будь-яким членом спільноти. Аналізуючи значення обраного матеріалу в когнітивному аспекті, ми звертатимемося до пропозиційної структури (типового висловлення) як одиниці, на основі якої формується фрейм.

Семантичне перетворення шляхом метафоричного переосмислення характерне для всього паремійного фонду, зокрема і для тих приповідкових фразеологізмів, у складі яких образністю позначені лише окремі компоненти. Зазначимо також, що джерельну базу (Іван Франко. Галицько-руські народні приповідки. Львів 1901–1910. Цифрове перевидання: Київ 2014–2021 (<https://www.ifranko.name/uk/Folklore/1901/GalRusProverbs.html>)) опрацьовано вперше щодо аналізованого поняття.

Мета статті – дослідити структуру мовного образу людини в паремійному сегменті української мови на основі когнітивних (зооморфних метафоричних та метонімічних) моделей.

Виклад основного матеріалу. Мовний образ людини розглядаємо на основі метафоризації зооморфної сфери-джерела. Сферою-джерелом вираження поняття *лінощі* виступають ознаки таких тварин, як *пес, засць, медвідь, кінь, свиня*. Ознаки пса реалізуються через порівняння-метафору (*Тогди він буде богатим, як пес рогатим*), яке об'єктивує ліниву, марнотратну людину і базується на одночасній активації двох базових сфер-джерел. Така ж структура властива приказці *Ість як кінь, а робити й за пса не хоче*. Лінивість в приказках переважно виявлено через актуалізацію фізичних особливостей сфери-джерела: *За-пса му сі нічо робити не хоче; Єк той пес: день біжить, тиждень лежить; Не робит і за пса*.

Семантика приповідки *Боїт ся, щоби му заяць дороги не перебіг* ґрунтується на давньому віруванні (прикметі) українців, що є поганим знаком, коли заєць перебіжить дорогу. Не зовсім зрозумілим є трактування значення цієї приказки як 'про лінивого, що не може рушитися з дому', адже ця народна прикмета пов'язана більшою мірою з невдачею. У наступних приповідках *Виглянув, як медвідь з гаври; Швидкий як медвідь за перепелицями; Лежить як свини в баюрі; Натягає ся як медвідь* сферою-джерелом виступають порівняння-метафори, які об'єктивують ліниву людину.

Брехливість як прикмету людського характеру об'єктивують ознаки таких тварин, як *пес, собака, миша, свиня, бик, лис, кінь*: *Брехливому псу хліба дають; Брехливу собаку дальше чути; Найде вимівку, як миш дірку; Е, ти свиня господар; Не дібеш сі від нього правди, як від бика молака; Лисови не вір, бо ті здурут*. Вони дають

змогу сконструювати такий сценарій: над брехливою людиною іронізують, коли вона отримує якусь користь із своєї брехні; її брехня далеко сягає; уміє збрехати не задумуючись; ніколи її слова не пов'язані з правдою. Іноді, крім основної ознаки брехливості, у приказці увиразнено й інші характеристики людини: *Добрий з тебе псучок; Фальшивий, як святого Юра кінь* – про брехливу, облесливу людину; *Меле язиком гий пес фостом* – про брехливу й балакучу.

Хитрість людини в зооморфній метафорі в основному асоціюється зі сферою-джерелом «лис, лисиця»: *Хитрий як лисиці; Лиса зловити; А диви, як лис хвіст присів; І хитрого лиса можна зловити; З лисами й сам лисом будеш*. Наведені приповідки персоніфікують хитрого чоловіка, якого піймали на брехні; якого загнали в глухий кут; з яким мусиш хитрувати. Натрапляємо також на приказки, формат яких передбачає зіставлення двох сфер-джерел в межах однієї паремійної одиниці (*Лисом підшитий, псом підбитий*), що репрезентують ще й додаткову семантичну ознаку – злий (пор. *Лисяча хитрість, заяче серце* (семи «хитрість», «боягузливність»); *То ще вовк в овечій ськирі* (семи «хитрий», «лихий»). Іноді одна сфера-джерело приказки може виражати декілька значень: *Зложив сі, стулив сі, як лис* – про хитру, зрадливу людину; *Все му лисичий фіст видно* – про хитру, підлесливу людину. Ми зафіксували один випадок іншої зооморфної сфери-джерела (пес), що репрезентує згадану характеристику *Вітрит* (у знач. нюхає носом; прим. автора) *як пес* – про хитрого чоловіка, що шукає якогось зиску.

В українській мові лексема *лихий* є полісемною. Сема *недобрий* як стилістично нейтральна модифікована у стилістично марковані: '1. Злий, злісний, клятий, лютий, сердитий. 2. Який виражає недобрі наміри. 3. Сповнений страждання. Який несе з собою страждання. 4. Недобрий у певному відношенні; поганий / Недоброякісний, недостатній і т. ін. / Проїнятий чимось недобрим (про слово, вислів і т. ін. / Дуже тяжкий' (СУМ IV, 496).

Згадане слово, субстантивуючись, набуває узагальненого значення: '1. Що-небудь погане, недобре. 2. Нечиста сила; чорт' (СУМ IV, 496). Розглядувана лексема вступає також в омонімії відношення, позначаючи 'нестримно, нерозсудливо сміливого чоловіка', 'баского коня' (СУМ IV, 496). Як бачимо, семантичний обшир аналізованої лексеми є багатовекторним, що ускладнює з'ясування її семантики.

У приказках не спостерігаємо такого розмаїття значень. У них зацентровано насамперед:

– 'злий, сердитий чоловік': *Який пес на утрени, такий і на службі; Собаці собача смерть; Не вірь псові, бо тя вкусить; За ним і когут не запіє*. Рівень градації цих ознак є більшою мірою імпліцитний, ніж експліцитний. У першій приповідці домінує сема *сердитий*, натомість у решті – *злий*;

– 'який несе з собою страждання': *Паршиве ягня цілу отару запаскудит; Йідна заср-а ярка всю череду засмердит; Мав сі дідько вродити, тай когут запіяв*. У наведених пареміях сфери-джерело виконують атрибути тварин *паршивий, засраний* та дієслівні метафори *запаскудити, засмердіти*;

– 'недобрий у певному відношенні; поганий': *Не рівнай свині до коньї; Такий з него робітник, як з рака огер*.

Скупість як рису людини об'єктивовано в зооморфній метафорі через пряме значення лексеми *скупий* 'який уникає витрат; надміру, до жадібності ошадливий' (СУМ IX, 335): *Варив псам, а зів сам; За грейцар пігнав би козу ді Львова; Борше би ся допросив у ялової корови молока, як у нього чого; Хто жив по свинцьки, той по собачому вмирає*. Сценарій образу скупі людини на основі цих приказок виглядає так: з неї іронізують, мовляв, годується поганою стравою, яку б у порядного господаря віддали псам; заради невеликої вигоди для себе може долати би великі відстані; надзвичайно складно поділитися статком; скупість людини часто межує з нелюдністю.

Лексема *злий* в українській мові характеризується багатозначністю: '1. Сповнений злості, ворожнечі, недобррозичливості; протилежне добрий (про людину) / у знач. ім. злий, злого, чол.; зла, злої, жін. Про злобну, недобррозичливу людину; / Сповнений гніву, сердитий на кого-, що-небудь / Надзвичайно лютий, хижий, кровожерний (про хижаків, зміїв і т. ін.; / Який виражає злість, злобу. 2. Викликаний, проїнятий злістю, злорадством, недобррозичливістю; / В якому виявляється жорстокість, нещадність. 3. Який завдає надзвичайно тяжких страждань, мук, неприємностей; жорстокий. 4. Поганий, несприятливий (про час) / Нещасливий, злиденний / Який містить у собі або несе людям зло; згубний. 5. Який досяг найвищого ступеня у своєму вияві; сильний, лютий. 6. розм. Шкідливий, отруйний' (СУМ III, 592).

Визначальною сферою-джерелом для позначення злого чоловіка є найменування частини тіла вовка (*Вовк серсть, але не природу покидає*); повадки (*Вовка натура до ліса тягне; Пізнати вовка, хоть в бараній шкірі*), вік (*Вовк ся старіє, але не добріє*).

Не менш представницькою сферою-джерелом є порівняння-метафори, які об'єктивують пса: *Жив і здох як пес; Не вір му як псу; І пес би сі при нім не удержив; То ще ланухохий пес; То ще якийсь песій син!*. «Псячий» сценарій щодо злого чоловіка бачиться таким: його життя не позаздриш; йому ніхто не вірить; не хоче мати з ним справи; його остерігаються. Вовчі риси, приписувані злому чоловікові, виглядають так: його не змінити ніколи (це, до речі, науково доведено: вовків неможливо приручити); він може вдавати себе добрим, але насправді завжди залишатиметься злодійкуватим та капосним. Часом сферу-джерело редуковано – такий стилістичний прийом спричиняє з'яву нового значення: *Лис лиса не кусає; Вовк вовка в яму не втрутит* (злий чоловік злому не нашкодить, не буде з ним ворогувати).

Особливе місце в зооморфних пареміях щодо вираження рис характеру людини, її фізичних особливостей, поведінки посідає образ коня. Попри певну негацію (*Ти такий вірний, як кінь, що віз переверне* – про непевного, зрадливого чоловіка; *Брикає як кінь на оброці* – про гультвісу; *Дурний як турецький кінь* – про немудру людину) спостережено й позитивні характеристики (*Бував на коні*

і під конем, на столі і під столом – про бувалу людину, що пізнала всього на своєму віку; *Здоров як кінь* – про здорову, повну сил людину; *Бутний як кінь на оброці* – про сильного, веселого чоловіка, шукача пригод).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Метафоричне переосмислення лексем на позначення представників тваринного світу з проекцією на риси характеру людини має виразно негативну аксіологічну спрямованість. Винятком є хіба що образ *коня*, який об'єктивує здебільшого позитивні людські якості. У ядерно-периферійній організації зооморфної метафоричної номінації зазвичай маркована певна домінуюча ознака тварини. Так, хитра людина в зооморфній метафорі асоціюється в основному з *лисом, лисицею*; зла – із *вовком, псом*. Такі риси характеру людини, як *брехливість, скупість, лінощі* тощо мають своїми асоціатами ознаки різних представників тваринного світу.

Перспективами дослідження вбачаємо вивчення структури мовного образу людини в паремійному сегменті германських мов на основі когнітивних (зооморфних метафоричних та метонімічних) моделей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левченко О. Принципи зооцентризму у фразеотворенні. *Проблеми зіставної семантики* : зб. наук. ст. Київ, 2001. С. 206–209.
2. Голубовська І. Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу «царство тварин» (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов). *Мовознавство*. 2003. № 6. С. 61–68.
3. Іван Франко. Галицько-руські народні приповідки. Львів 1901–1910. Цифрове перевидання: Київ, 2014–2021. URL: <https://www.ifranko.name/uk/Folklore/1901/GalRusProverbs.html>.
4. Калько В. Метафорична інтеграція доменів свійська тварина → людина в українських прислів'ях. *Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки*. 2016. Вип. 2. С. 85–95.
5. Коляденко О. Термін Фрейм у лінгвістиці. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2 (1). С. 139–144.
6. Кривенко Г. Зоосемізи в англійській та українській мовах: семантико-когнітивний і функціонально-прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно історичне і типологічне мовознавство». Київ, 2006, 20 с.
7. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, котóryми ми живем / пер. с англ.; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
8. Лазер-Паньків О. Особливості давньогрецької зооморфної метафори на позначення рис характеру людини. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. С. 391–398.
9. Петришин М. Зооморфна метафора в латинських прислів'ях і приказках. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 51. С. 285–287.
10. Пірська Х. Зооморфні метафори в сучасному українському художньому дискурсі : гендерний аспект. *Людина. Комп'ютер. Комунікація*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 136–142.
11. Шаля О. Зооморфні й вегетативні метафори як імпліцитні порівняння у англійському науковому дискурсі. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Київ : Логос, 2010. С. 234–243.
12. СУМ – Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
13. Fillmore C., Baker C. Frames Approach to Semantic Analysis. [In:] B. Heine, H. Narrog (Eds.). *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis Oxford*: Oxford Un-ty Press : 2010. pp. 313–340.
14. Tseng Ming-Yu In Defense of Complementary Perspectives on Metaphor: A Lesson From the East. *Metaphor and Symbol*, 2014. Vol. 29 (3). P. 185–203.

REFERENCES

1. Levchenko O. Pryntsypy zootsentryzmu u frazeotvorenni [Principles of zoocentrism in phrase-forming]. *Problemy zistavnoi semantky* : zb. nauk. st. Kyiv, 2001, pp. 206–209. [in Ukrainian].
2. Holubovska I. Metaforyko-symvolichni ipostasi zoonimiv u ramkakh frahmenta movnoi kartyny svitu «tsarstvo tvaryn» (na materialy ukrainskoi, rosiiskoi, anhliiskoi ta kytaiskoi mov) [Metaphorical and symbolic hypostases of zoonyms within the framework of the fragment of the language picture of the world «kingdom of animals» (based on the material of Ukrainian, Russian, English and Chinese languages)]. *Movoznavstvo*, 2003, 6, pp. 61–68. [in Ukrainian].
3. Ivan Franko. Halytsko-ruski narodni prypovidky [Galician-Rus folk tales.]. Lviv 1901–1910. Tsyfrove perevydannia: Kyiv, 2014–2021. URL: <https://www.ifranko.name/uk/Folklore/1901/GalRusProverbs.html> [in Ukrainian].
4. Kalko V. Metaforychna intehratsiia domeniv sviiska tvaryna → liudyna v ukrainskykh prysliviakh [Metaphorical integration of domains ‘domestic animal → human’ in Ukrainian proverbs]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia Filolohichni nauky*, 2016, № 2, pp. 85–95. [in Ukrainian].
5. Koliadenko O. Termin Freim u linhvistytsi [The term Frame in linguistics]. *Terminolohichniy visnyk*, 2013, 2 (1), pp. 139–144. [in Ukrainian].
6. Kryvenko H. Zoosemizmy v anhliiskii ta ukrainskii movakh: semantyko-kohnityvnyi i funktsionalno-prahmatychnyi aspekty [Zoosemisms in the English and Ukrainian languages: semantic and cognitive, functional and pragmatic aspects] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.17 «Porivnialno istorychne i typolohichne movoznavstvo». Kyiv, 2006, 20 p. [in Ukrainian].
7. Lakoff Dzh., Dzhonson M. Metafory, kotorymy my zhyvem [Metaphors we live by] / per. s anhli.; pod red. y s predysl. A. Baranova. Moskva : Edytoryal URSS, 2004, 256 s. [in Russian].
8. Lazer-Pankiv O. Osoblyvosti davnohretskei zoomorfnoi metafory na poznachennia rys kharakteru liudyny [Peculiarities of the ancient Greek zoomorphic metaphor for marking human character traits]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. Kyiv : VPTs «Kyivskiy universytet», 2012, pp. 391–398. [in Ukrainian].
9. Petryshyn M. Zoomorfna metafora v latynskykh prysliviakh i prykazkakh [Zoomorphic metaphor in Latin proverbs and sayings]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Filolohichna»*, 2015, 51, pp. 285–287. [in Ukrainian].
10. Pirska Kh. Zoomorfni metafory v suchasnomu ukrainskomu khudozhnomu dyskursi: hendernyi aspekt [Zoomorphic metaphors in modern Ukrainian artistic discourse: gender aspect]. *Liudyna. Komiuter. Komunikatsiia : zbirnyk naukovykh prats*. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2015, pp. 136–142. [in Ukrainian].
11. Shalia O. Zoomorfni y vehetatyvni metafory yak implitsytni porivniannia u anhlo-movnomu naukovomu dyskursi [Zoomorphic and vegetative metaphors as implicit comparisons in English scientific discourse]. *Linhvistyka KhKhI stolittia : novi doslidzhennia i perspektivy*. Kyiv: Lohos, 2010, pp. 234–243. [in Ukrainian].
12. SUM – Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 t. / AN URSS, In-t movoznavstva imeni O. O. Potebni; redkol. : I. K. Bilodid (holova) ta in. Kyiv : Naukova dumka, 1970–1980. [in Ukrainian].
13. Fillmore, C. J., Baker, C. A.). Frames Approach to Semantic Analysis. [In:] B. Heine, H. Narrog (Eds.). *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis Oxford*: Oxford Un-ty Press : 2010. pp. 313–340.
14. Tseng Ming-Yu In Defense of Complementary Perspectives on Metaphor: A Lesson From the East. *Metaphor and Symbol*, 2014, 29 (3), pp. 185–203.